

Justitiedepartementet

Remissvar Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Ju2025/00206

Institutet för mänskliga rättigheter yttrar sig över betänkandet **Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)**. Yttrandet sker inom ramen för institutets uppgift att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige, med utgångspunkt i våra grundlagar och för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet har även en särskild roll som oberoende nationell mekanism enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen).

Sammanfattning

Institutet för mänskliga rättigheter **avstyrker** utredningens förslag att sänka straffbarhetsåldern från 15 till 14 år för brott som har fängelse minst fyra år i straffskalan då en sådan sänkning inte är förenlig med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommittés) uttalanden och rekommendationer. Institutet **avstyrker** även en generell sänkning av straffbarhetsåldern. Vi vill särskilt framhålla att i samband med att FN:s barnrättskommitté granskade Sverige 2023 så fick Sveriges regering en särskild rekommendation om att inte sänka straffbarhetsåldern.

Utifrån vad forskningen säger om barns mognad, utveckling och förståelse för konsekvenser av olika ageranden har FN:s barnrättskommitté uppmanat konventionsstaterna att under inga omständigheter sänka straffbarhetsåldern. Straffbarhetsåldern har varit 15 år sedan 1864 i Sverige. Förslaget att sänka straffbarhetsåldern är ett radikalt brott mot en lång svensk tradition att med utgångspunkt i kunskap om barns utveckling arbeta långsiktigt med förslag som

är förankrade i barns rättigheter och kunskap om vad som är verkningfulla åtgärder.

Övergripande synpunkter

Institutet för mänskliga rättigheter ser med oro på det gängrelaterade våldet i Sverige med ett stort antal dödsskjutningar och sprängningar. Det är avgörande att staten vidtar relevanta och effektiva åtgärder för att öka tryggheten i samhället och stoppa den gängrelaterade brottsligheten. I detta arbete är det dock av yttersta vikt att de åtgärder som vidtas är förenliga med de svenska grundlagarna och de internationella konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter som Sverige är bundet av.

Institutet för mänskliga rättigheter kan konstatera att det pågår flertalet parallella initiativ för att höja repressionsnivån, exempelvis i form av skärpningar av straffskalor, skärpt straffmätning vid flerfaldig brottslighet och skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga. Det övervägs även att införa barnfängelse. De samlade konsekvenserna för barn och unga vuxna av omläggningen av kriminalpolitiken går därför inte att överblicka. Vi hänvisar i detta sammanhang bland annat till vårt remissvar över delbetänkandet av denna utredning (Skärpta regler för unga lagöverträdare – SOU 2024:39).¹

Förslaget att sänka straffbarhetsåldern är ett radikalt brott mot en lång svensk tradition att med utgångspunkt i kunskap om barns utveckling arbeta långsiktigt med förslag som är förankrade i barns rättigheter och kunskap om vad som är verkningfulla åtgärder. FN:s barnrättskommitté konstaterar att barn skiljer sig från vuxna när det gäller fysisk och psykisk utveckling samt känslomässiga och utbildningsrelaterade behov. Dessa skillnader utgör skälen för ett åtskilt system för unga lagöverträdare och kräver en annan behandling av barn.

När barn begår allvarliga brott måste samhället naturligtvis reagera. Det krävs mer av både förebyggande åtgärder och åtgärder som förhindrar att barn utnyttjas och dras in i grov kriminalitet genom våld, hot, tvång eller grooming.

¹ Institutets remissvar över Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga (SOU 2024:39), 31 oktober 2025, Dnr: 3.2.1-473/2024.

Det är en brist att utredningen saknar en analys om vilka åtgärder som är verkningsfulla i detta avseende. Det kan också vara nödvändigt att frihetsberöva barn, men det måste ske under former som är anpassade till barns fysiska och psykiska utveckling och ha en långsiktig återanpassning till samhället i fokus.

Vad gäller slutbetänkandet för denna utredning väljer Institutet för mänskliga rättigheter att endast yttra sig över förslaget som rör straffbarhetsåldern. Vi avstår från att yttra sig över övriga förslag.

8.13.2 En särskild reglering om straffrättslig påföljd för allvarliga brott och 9.6 Den lägsta straffbarhetsåldern enligt den särskilda regleringen

Institutet för mänskliga rättigheter **avstyrker** utredningens förslag att sänka straffbarhetsåldern från 15 till 14 år för brott som har fängelse minst fyra år i straffskalan då en sådan sänkning inte är förenlig med barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés uttalanden och rekommendationer.

Av artikel 40 i barnkonventionen framgår att hänsyn ska tas till barnets ålder och det önsvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. Vidare ska konventionsstaten söka främja införandet av lagar och förfaranden samt inrättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks för, åtalas för eller befinns skyldiga till att ha begått brott och ska bland annat särskilt faställa en lägsta straffbarhetsålder. Sverige har haft en lägsta straffbarhetsålder på 15 år sedan 1864.

Det framgår av den av riksdagen antagna strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige att lagstiftningen är statens främsta instrument för att garantera att barnets rättigheter tillgodoses.² Barnrättighetsutredningen, som utredde frågan om inkorporering av barnkonventionen, lyfte i sitt betänkande fram att barnkonventionen bör komma till uttryck i förarbeten i högre

² Prop. 2009/10:232, Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige, s.11–12.

utsträckning.³ Av propositionen om inkorporering framgår att en inkorporering också innebär ett förtydligande av att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.⁴ Det är mot den bakgrunden viktigt att barnkonventionen beaktas i utredningsarbetet.⁵

Institutet för mänskliga rättigheter noterar att utredningen förvisso resonerat kring både barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés uttalanden men väljer sedan att lämna förslag som inte är förenliga med dessa instrument. Vi vill därför understryka att av Wienkonventionen om traktaträtten (Wienkonventionen) framgår att en stat inte kan åsidosätta konventionsförpliktelser till förmån för regleringar i den interna rättsordningen (artikel 27). Med andra ord, sedan Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 måste all svensk lagstiftning vara förenlig med denna. År 2020 blev barnkonventionen dessutom svensk lag och barnrättsperspektivet och principen om barnets bästa stärktes rättsligt. Av propositionen om inkorporering av barnkonventionen framgår att konventionens ställning som lag förväntades påverka utvecklingen av såväl befintlig som ny lagstiftning.⁶

Av propositionen framgår även att konventionsstaterna genom att tillträda barnkonventionen har erkänt FN:s barnrättskommittés mandat att granska de framsteg som gjorts av konventionsstaterna i fråga om förverkligandet av skyldigheterna enligt konventionen.⁷ Institutet för mänskliga rättigheter påminner om de rekommendationer Sverige fick av FN:s barnrättskommitté 2023. Kommittén uttryckte en djup oro över de steg som Sverige tog för att sänka straffmyndighetsåldern. Kommittén rekommenderade Sverige att bibehålla

³ SOU 2016:19, Barnkonventionen blir svensk lag, s. 105 ff.

⁴ Prop. 2017/18:186, s. 74.

⁵ Se Förordning (2024:183) om konsekvensutredningar samt <https://forum.esv.se/konsekvensutredning/beakta-perspektiv/manniskor-och-deras-rattigheter/>

⁶ Prop. 2017/18:186.

⁷ Prop. 2017/18:186, s. 84.

straffmyndighetsåldern på 15 år, och påminde om dess allmänna kommentar nr 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet.⁸

FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 24 är ett centralt dokument för frågan om straffmyndighetsåldern. Kommittén har berömt de konventionsstater som har en högre lägsta straffmyndighetsålder, till exempel 15 eller 16 år, samt uppmanat konventionsstaterna att **under inga omständigheter** sänka den lägsta straffmyndighetsåldern, i enlighet med artikel 41 i barnkonventionen.⁹

Att försöka runda och omtolka denna tydliga uppmaning från FN:s barnrättskommitté genom att införa ett system med två lägsta straffmyndighetsåldrar är inte heller förenligt med kommitténs rekommendationer.

Institutet för mänskliga rättigheter påminner i detta sammanhang om om punkterna 25 – 27 i FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 24 där kommittén uttrycker sin oro över bruket att tillåta undantag från en lägsta straffmyndighetsålder i de fall då barnet till exempel anklagas för att ha begått ett allvarligt brott. Det är precis ett sådant förslag utredningen lagt fram.

Kommittén uttalar att undantag från en lägsta straffbarhetsålder vanligen införs som svar på påtryckningar från allmänheten och **baseras inte på en rationell kunskap om barns utveckling**. Kommittén rekommenderar starkt att konventionsstaterna avskaffar sådana metoder och fastställer en standardiserad lägsta straffmyndighetsålder under vilken barn inte kan hållas ansvariga i ett straffrättsligt förfarande, utan undantag.¹⁰

⁸ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, CRC/C/SWE/CO/6–7, den 7 mars 2023, punkt 44 och 45(a).

⁹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Allmänna kommentar nr 24 om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, UN Doc. CRC/C/GC/24, den 18 september 2019, punkt 22.

¹⁰ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Allmänna kommentar nr 24 om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, UN Doc. CRC/C/GC/24, den 18 september 2019, punkt 25.

Kommittén har dessutom beträffande system med två lägsta straffmyndighetsåldrar observerat att sådana system kan leda till diskriminerande metoder och uppmanat konventionsstaterna att fastställa en lämplig lägsta ålder och säkerställa att en sådan rättslig reform inte försämrar läget i fråga om den lägsta straffmyndighetsåldern.¹¹

Mot bakgrund av ovanstående kan utredningens förslag inte genomföras utan att man samtidigt går emot FN:s barnrättskommittés tydliga uttalanden och rekommendationer. Utredningen framför att ett argument för att genomföra förslaget med sänkt straffbarhetsålder är att det finns risker om inga åtgärder vidtas och att det straffrättsliga systemets långsiktiga legitimitet kan äventyras om inget görs. Institutet för mänskliga rättigheter vill i detta sammanhang påtala att det snarare finns betydande risker med att vidta åtgärder som, förutom att riskera att vara ineffektiva, så tydligt går rakt emot FN:s barnrättskommittés rekommendationer och uttolkningar. Införande av en sänkt straffbarhetsålder skulle inte enbart innebära ett paradigmskifte i hur Sverige ser på barn i detta sammanhang, det vore också ett brott mot hur Sverige ser på betydelsen av att respektera den internationella barnrätten. Ett sådant agerande från Sveriges sida riskerar att bidra till att underminera FN:s barnrättskommitté och därmed också försvaga det internationella människorättssystemets legitimitet på detta område.

Avslutningsvis påminner Institutet för mänskliga rättigheter även om regeringens senaste rapport till FN:s råd för mänskliga rättigheter (2025). I denna så kallade Universal Periodic Review (UPR)-rapportering skriver regeringen att ”respekt för mänskliga rättigheter är en hörnsten i den svenska regeringens politik. Att säkerställa efterlevnad av åtaganden enligt internationella konventioner om mänskliga rättigheter är viktigare än någonsin i en tid då försök att omtolka och försvaga mänskliga rättigheter blir alltmer tydliga.”¹²

¹¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Allmänna kommentar nr 24 om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, UN Doc. CRC/C/GC/24, den 18 september 2019, punkt 27.

¹² Ej officiell översättning. Originaltexten på engelska lyder ”Respect for human rights is a cornerstone of the Swedish Government’s policy. Ensuring compliance with obligations under international human rights conventions is more important than ever at a time when attempts to reinterpret and weaken human rights are increasingly evident.” – Se: National report from Sweden in the forth cycle of the UPR 2025

I likhet med regeringen ser vi också med oro på försök att omtolka mänskliga rättigheter. Det säkraste sättet att undvika sådana omtolkningar är att värna det internationella människorättssystemet genom att ta fasta på tolkningar, uttalande och rekommendationer från FN:s expertkommittéer.

Bilaga 3 - En generell sänkning av straffbarhetsåldern

Regeringen önskar även synpunkter på förslaget i betänkandets bilaga 3 som rör en generell sänkning av straffbarhetsåldern. Institutet för mänskliga rättigheter **avstyrker** även detta förslag med samma motivering som förts fram ovan.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av utredaren/juristen Andreas Ljungholm. I den slutliga beredningen har även ställföreträdande direktören Charlotte Palmstierna deltagit.

Fredrik Malmberg

Direktör